

การประยุกต์แนวคิดการกำกับดูแลกิจการและการบริหารการเงิน
ของวัดในประเทศไทย

Applying the Concept of Corporate Governance and Financial Management
of Temples in Thailand

¹มลฤดี กีเอียน, ²พัทธนันท์ เพชรเชิดชู

³ศิริเดช คำสุพรหม และ ⁴เปรมารัช วิลาลัย

¹Monrudee Ki-ian, ²Pattanant Petchchedchoo

³Siridech Kumsuprom and ⁴Premarat Vilalai

วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University, Thailand

E-mail: ¹monrudee@pnru.ac.th, ²pattanant.peo@dpu.ac.th

³siridech.kum@dpu.ac.th, ⁴premarat.vil@dpu.ac.th

Received January 30, 2023; Revised April 8, 2023; Accepted April 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการกำกับดูแลกิจการและการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการ ตามแนวทางของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และการบริหารการเงินให้กับวัดในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และกระบวนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างคือ วัดหลวง จำนวน 10 วัด และวัดราษฎร์ จำนวน 10 วัด ผลการวิจัย พบว่า 1) วัดส่วนใหญ่ยังไม่มี การดำเนินการด้านกระบวนการกำกับดูแลกิจการของวัดอย่างเป็นระบบ มีลักษณะการบันทึกบัญชี ไม่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป การบันทึกบัญชีจัดทำโดย คณะกรรมการวัด การเบิกจ่ายผ่านเจ้าอาวาส หรือไวยาวัจกร และทำงานร่วมกับคณะกรรมการวัด 2) แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการสำหรับวัดไทย สามารถนำหลักการกำกับดูแลกิจการมาใช้ได้ 3 หมวด คือ หมวดที่ 3 บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล หมวดที่ 4 การเปิดเผยและความโปร่งใส และหมวดที่ 5 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการเงินของวัด แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1) การจัดหาเงิน แยกออกมาจากการจัดหาเงินในนามวัด หรือการจัดหาเงินในนามพระสงฆ์ 2) การเก็บรักษาเงิน โดยแยกการเก็บรักษาเงินของวัด และการเก็บรักษาเงินของพระสงฆ์ 3) การใช้จ่ายโดยแยกการใช้จ่ายเงินของวัด และการใช้จ่ายเงินของ

พระสงฆ์ 4) ผู้บริหารจัดการเงินของวัด 5) การดูแลรักษา โดยแยกการดูแลรักษาเงินของวัดและการดูแลรักษาเงินโดยพระสงฆ์

คำสำคัญ: การประยุกต์; การกำกับดูแลกิจการ; การบริหารการเงิน; วัดในประเทศไทย

Abstract

This article aimed to 1) investigate the governance processes and financial management of temples in Thailand and 2) provide guidelines for applying the concept of corporate governance and financial management of temples in Thailand. This research was a qualitative survey consisting of documentary research and in-depth interviews. The sample group was Wat Luang (10 temples) and Wat Rat (10 temples). The results of the study revealed that the governance process of the temple was guided by the principles of corporate governance in accordance with the guidelines of the Securities and Exchange Commission of Thailand as a framework. The principles of corporate governance can be applied in three categories, namely Section 3: Roles of Stakeholders in Governance, Section 4: Disclosure and Transparency, and Section 5: Responsibilities of the Board of Directors. Additionally, the financial management of the temples in Thailand was guided by the principles of financial accounting for income and expenditure, a framework in which the accounting did not comply with generally accepted accounting principles. There is a sample group that sent their accounts to the auditing company and had the financial statements audited by an auditor. Other accounts were accounted for by the temple committee, disbursed by the abbot, or managed by the person who manages the temple property on behalf of the abbot. It is considered the monks' personal income for the invitation.

Keywords: Application; Corporate Governance; Financial Management; Temples in Thailand

บทนำ

วัดเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ และเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาทำบุญในวันสำคัญและประกอบศาสนกิจพิธีกรรม เช่น งานบวช งานศพ งานทำบุญวันเกิด เป็นที่พึ่งทางจิตใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นสถาบันที่เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เป็นแหล่งกำเนิดค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยมาช้านาน อีกทั้งในปัจจุบัน วัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไป

ด้วย ศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยง ความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา โดยวัดเป็นสถานที่ ที่คนมาทำบุญ มีผู้คนมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบศาสนกิจ เพื่อความเป็นสิริมงคล ความสำคัญของวัดที่มีบทบาทกับชุมชนจึงทำให้วัดมีรายได้ต่าง ๆ เข้ามาเป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจพบว่า ปัจจุบัน ทุกวัดมีกิจกรรมทำบุญเพื่อให้บริการแก่พุทธศาสนิกชน หลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำบุญถวายสังฆทาน การทำบุญกับพระประจำวันเกิด การทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่อดวงชะตา การทำบุญโลงศพ การให้เช่าพระวัดถุ่มงคล การตั้งตู้รับบริจาคไว้หลายจุดในวัด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการจัดกิจกรรมอื่นๆ อาทิ การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เงินบริจาคจากบุคคล งานอุปสมบท ถ้าหากวัดไหนมีคนเข้ามาทำบุญ สักการะบูชามากปัจจัยที่หลั่งไหลเข้ามาภายในวัดก็จะมากขึ้นด้วยตามลำดับ ประกอบกับประเด็นข้อสังเกตเกี่ยวกับองค์กรพุทธศาสนาที่มีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบเป็นจำนวนมาก โดยเงินหมุนเวียนในรูปแบบรายได้และรายจ่ายของระบบวัดอยู่ประมาณ 100,000-120,000 ล้านบาทต่อปี รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดจากทรัพย์สินของวัด รวมทั้งที่ดินจำนวนมากทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องมีการกำกับดูแลที่ดี (ณดา จันท์สม, 2556)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้วัดเป็นนิติบุคคล และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด โดยเจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเราจะได้รับการเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตของหลายๆวัด ซึ่งปัญหาดังกล่าวนั้นจัดเป็นปัญหาการทุจริตที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ จนกลายมาเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (Heidenheimer & Victor, 1989) วัดแม้จะจัดอยู่ในประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร แต่ก็ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เว้นแม้แต่ด้านการเงินที่ต้องมีระบบการควบคุมภายในด้านนั้นๆ อย่างถูกต้องและแนวปฏิบัติที่กำหนด การบริหารงานก็จะได้รับความน่าเชื่อถือด้วย เพราะบริหารงานภายใต้ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้นั่นเอง กระแสของการกำกับดูแลกิจการซึ่งมีการควบคุมภายในเป็นกลไกที่สำคัญ สำหรับการกำกับดูแลกิจการนั้นเป็นที่ถูกพูดถึงในประเทศไทยอย่างมากในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะภาคเอกชนไทยต่างให้ความสำคัญ เร่งสร้างกลไกในการกำกับดูแลกิจการ โดยมีหน่วยงานที่ดูแลคือ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) และธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการและผลักดันให้บริษัทจดทะเบียนยึดแนวปฏิบัติที่ดีในการกำกับดูแลกิจการ ให้มีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลในรายงานต่าง ๆ ออกแนวปฏิบัติให้คณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการย่อยทำหน้าที่ คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ฯ เชื่อมั่นว่ากระบวนการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะช่วยเสริมสร้างให้องค์กรมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และเป็นพื้นฐานของการเติบโตอย่างยั่งยืน (ตลาดหลักทรัพย์

แห่งประเทศไทย, 2566) อันจะเป็นกลไกในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้กับกิจการเพื่อกำหนดวิธีการที่จะสามารถตอบสนองเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ และยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดในระยะยาวและยกระดับมาตรฐานบัญชี การเปิดเผยข้อมูล

ในการนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแม้วัดจะไม่ใช้องค์กรภาคเอกชนไทยก็ตาม แต่ถ้าหากวัดได้ให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดการกำกับดูแลกิจการมาประยุกต์ใช้ และมีการศึกษาระบบการบริหารการเงินที่ดีให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การดำเนินการดังกล่าวจะส่งเสริมให้การดำเนินงานของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานพระพุทธศาสนา และสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการ การกำกับดูแลกิจการและการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการตามแนวทางของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและการบริหารการเงินให้กับวัดในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non Profit Organization หรือย่อว่า NPO) เป็นชื่อเรียกองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายสนับสนุนกลุ่มที่มีความคิดเห็นพ้องกันโดยเนื้อหาจะแตกต่างกัน ตั้งแต่ศิลปะ การกุศล การศึกษา การเมือง ศาสนา งานวิจัย และจุดมุ่งหมายในด้านอื่น ๆ โดยการทำงานทั้งหมดไม่มีจุดประสงค์ในเชิงพาณิชย์ไม่หาผลประโยชน์เข้าสู่องค์กร แต่มีรายได้จากค่าลงทะเบียน ค่าบำรุงจากสมาชิก หรือเงิน หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้มาจากการบริจาคหรือจากการให้โดยเสน่หา สำหรับประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่มีหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการให้ ทาน และความเชื่อในเรื่องของการให้ ดังนั้นการบริจาคส่วนใหญ่ของคนไทยจึงเกี่ยวข้องกับการทางศาสนามากกว่าการให้ประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญในรูปตัวเงิน การตักบาตร หรือการทำสังฆทาน โดยการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างคนไทยได้บริจาคเงินทางด้านศาสนาที่สูงกว่าการบริจาคที่ไม่ใช่ทางด้านศาสนาถึงกว่าเท่าตัว วัดถือได้ว่าเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีความสำคัญมากที่สุดในประเทศไทย ประกอบกับพฤติกรรมในการให้ ส่วนใหญ่ของคนไทยจะเป็นการทำบุญทางพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงควรจะให้ความสำคัญและดำเนินการพัฒนาระบบธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในการดำเนินงานของวัด

แนวคิดและทฤษฎีของการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) จันทนา สาขากร, นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และ ศิลปพร ศรีจันเพชร (2557) กล่าวว่า การกำกับดูแลกิจการ (Corporate

Governance : CG) เป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากสาธารณชน หน่วยงานกำกับดูแลกิจการและผู้บริหารองค์กร การกำกับดูแลกิจการจะทำให้กิจการมีระบบการบริหารและการจัดการที่มีคุณภาพ รวมทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใส และมีผลการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ สร้างความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มมูลค่า หรือคุณค่าให้แก่กิจการ ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทุกฝ่าย

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2566) ได้นำเสนอถึงกระบวนการกำกับดูแลกิจการเป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ รวมทั้งผู้ถือหุ้น คณะกรรมการ ฝ่ายจัดการและพนักงาน ที่ต้องเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนของตนเองอย่างถูกต้องตามหลักพื้นฐานการดำเนินธุรกิจอย่างมีบรรษัทภิบาล ดังนั้นเพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน บริษัทจึงควรมีโครงสร้างพื้นฐานการกำกับดูแลกิจการที่คำนึงถึงการควบคุม การตรวจสอบ การบริหารความเสี่ยงและการถ่วงดุลไปพร้อมกัน ตลอดจนจัดให้มีนโยบายการกำกับดูแลกิจการ กฎบัตรกรรมการและจรรยาบรรณธุรกิจที่ครอบคลุมทุกระดับตั้งแต่ระดับกรรมการ ระดับฝ่ายจัดการ และระดับพนักงานประการสำคัญ คือ องค์กรต้องสร้างกระบวนการดำเนินงานอย่างมีแบบแผน เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ 1)กระบวนการปฏิบัติงานเพื่อรองรับการดำเนินงานหลักตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจ 2)กระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้มั่นใจประสิทธิภาพในกระบวนการปฏิบัติงาน 3)กระบวนการกำกับดูแลกิจการ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าองค์กรได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่จำเป็นอย่างครบถ้วนอีกทั้งตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดการดำเนินงานขององค์กรที่ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไร แนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี ผู้วิจัยเห็นว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะเป็นระบบการกำกับดูแลกิจการและเป็นกลไกการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่างๆ ที่ต้องเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนของตนเองอย่างถูกต้องตามหลักพื้นฐานการดำเนินกิจการอย่างมีบรรษัทภิบาล ดังนั้นเพื่อให้วัดในประเทศไทยได้มีแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติให้เกิดผล เป็นความยั่งยืนควบคู่ไปกับสังคมโดยรวม ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งที่จะเอื้อให้เกิดการนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล คือ วัดจึงควรมีโครงสร้างพื้นฐานในการกำกับดูแลกิจการที่คำนึงถึงการควบคุม การตรวจสอบ การบริหารความเสี่ยงและการถ่วงดุลไปพร้อมกัน ตลอดจนจัดให้มีนโยบายการกำกับดูแลกิจการ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดีตามแนวทางของคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยทำการสังเคราะห์หลักการการกำกับดูแลกิจการที่ดี ที่เหมาะสมกับบริบทของการนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานของวัดไทย พบว่ามีด้วยกัน 3 หมวดหลักประกอบด้วย หมวดที่ 3 บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำกับดูแล หมวดที่ 4 การเปิดเผยและความโปร่งใส และหมวดที่ 5 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการกำกับองค์การ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และกระบวนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) พื้นที่ในการวิจัยคือ วัดในประเทศไทย จำนวน 41,340 วัด โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive random) โดยใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยในการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนทั้งสิ้น 20 ตัวอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวน่าจะเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากรได้ เพราะกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีที่ตั้งของวัดอยู่ในกรุงเทพฯและส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย วัดหลวงจำนวน 10 วัด และวัดราษฎร์จำนวน 10 วัด และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญด้านกระบวนการการกำกับดูแลกิจการและการพัฒนาระบบการบริหารการเงินเป็นอย่างมาก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ประกอบด้วย 1) ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าของวัด จำนวน 20 ท่าน 2) ผู้ดูแลการเงินของวัด จำนวน 20 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยจากเอกสาร 2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการเชิงคุณภาพของ Miles & Huberman (1994) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป หลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง

ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการ การกำกับดูแลกิจการและการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย

1.1 สภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการ การกำกับดูแลกิจการ โดยผู้วิจัยได้นำหลักการกำกับดูแลกิจการ ตามแนวทางของคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มาสอบถามวัดกลุ่มตัวอย่างเพื่อเทียบกับหลักการกำกับดูแลกิจการ สามารถสรุปผลการศึกษาตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการกำกับดูแลกิจการของวัดกลุ่มตัวอย่าง

กรอบการกำกับดูแลกิจการ	สภาพการดำเนินงาน	
	มี (วัด)	ไม่มี (วัด)
หมวดที่ 3 บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล		
1. การปฏิบัติตามสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายกำหนดหรือมีข้อตกลงร่วมกัน	-	20
2. ผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย ควรได้รับการปกป้องจากกฎหมายและผู้มีส่วนได้เสียควรมีโอกาสที่จะได้รับการแก้ไขหรือชดเชยหากเกิดการละเมิดสิทธิ	-	20
3. การพัฒนากลไกหรือมาตรการมีส่วนร่วม	7	13
4. ผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในกระบวนการกำกับดูแล ต้องสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและทันกาลโดยสม่ำเสมอ	4	16
5. ผู้มีส่วนได้เสียมีอิสระที่จะสื่อสารการกระทำผิดขาดจริยธรรม	9	11
6. จัดให้มีวิธีคุ้มครองสิทธิของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการล้มละลาย	-	20
หมวดที่ 4 การเปิดเผยและความโปร่งใส		
1. วัดมีการเปิดเผยข้อมูลและไม่จำกัดสารสนเทศที่สำคัญ ทั้งฐานะการเงิน ผลประกอบการ ความเป็นเจ้าของ ความเสี่ยง การกำกับดูแล ซึ่งการเปิดเผยควรเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ	2	18
2. วัดมีสารสนเทศเกี่ยวกับการจัดทำและการเปิดเผยที่มีคุณภาพสูงของมาตรฐานการบัญชีและการเปิดเผยสารสนเทศทางการเงินและไม่ใช่ทางการเงิน	1	19
3. วัดมีการตรวจสอบประจำปีจัดทำโดยผู้สอบบัญชีที่อิสระ มีความสามารถ	1	19
4. ผู้สอบบัญชีตรวจรายงานตามหน้าที่รับผิดชอบ และระมัดระวังเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพ	1	19
5. วัดมีการจัดให้มีช่องทางเผยแพร่สารสนเทศอย่างเสมอภาค ทันเวลา และคุ้มค่าใช้จ่ายในการเข้าถึง	-	20
6. วัดมีการวิเคราะห์หรือให้คำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอิสระเพื่อการตัดสินใจของนักลงทุน	-	20
หมวดที่ 5 ความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ		
1. กรรมการวัดมีการทบทวนพื้นฐานของการได้รับทราบสารสนเทศอย่างเต็มที่ และโดยซื่อสัตย์สุจริต ระมัดระวัง รอบคอบ เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของกิจการและผู้มีส่วนได้เสีย	20	-
2. คณะกรรมการวัดมีการตัดสินใจใดที่มีผลต่อกลุ่มผู้ถือหุ้นต่างกัน ต้องให้ความยุติธรรมทุกฝ่าย	-	20
3. คณะกรรมการวัดต้องใช้มาตรฐานทางจริยธรรมขั้นสูง และควรพิจารณาตามผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย	13	7
4. คณะกรรมการวัดมีหน้าที่สำคัญ ๆ ตามที่กำหนด*	20	-
5. คณะกรรมการวัดมีการใช้ดุลยพินิจอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ กำหนดหน้าที่องค์ประกอบและวิธีปฏิบัติงานชัดเจนเปิดเผย ให้เวลาและรับผิดชอบต่อในงาน	9	11

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพการดำเนินงานด้านกระบวนการกำกับดูแลกิจการของวัดกลุ่มตัวอย่าง หมวดที่ 3 บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล จากการสัมภาษณ์พบว่า บางกลุ่ม

ตัวอย่างได้มีการกล่าวถึงกลไกหรือมาตรการการมีส่วนร่วม เช่น ให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการประชุมหรือกำหนดทิศทางการดำเนินงานของวัด ตัวแทน ชาวบ้าน กรรมการวัด เป็นต้น

ผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในกระบวนการกำกับดูแล ต้องสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและทันเวลาโดยสม่ำเสมอ บางกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดเผยข้อมูลสารสนเทศอย่างเพียงพอและทันเวลา โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัดขนาดใหญ่อยู่ในเมือง แต่ถ้าวัดตามต่างจังหวัด ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ อาจจะรู้เฉพาะกลุ่ม เช่น คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร ซึ่งบางข้อมูลควรเปิดเผยให้ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเข้าถึงทันเวลา เพียงพอ และสม่ำเสมอ

หมวดที่ 4 การเปิดเผยและความโปร่งใส จากการสัมภาษณ์วัดกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีกลุ่มตัวอย่าง 1 รายที่มีการทำบัญชีการเงินจะแบ่งเป็นส่วน ๆ มีการจัดทำเป็นรายเดือนและรายปี มีผู้ตรวจสอบบัญชีเป็นรายปี ผู้จัดทำบัญชีเป็นสำนักงานบัญชี และใช้ผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบประจำปี สารสนเทศเกี่ยวกับการจัดทำและการเปิดเผยที่มีคุณภาพสูงของมาตรฐานการบัญชีและการเปิดเผยสารสนเทศทางการเงินและไม่ใช่ทางการเงิน จากการสัมภาษณ์มีการจัดทำรายงานข้อมูลที่ไม่ใช่การเงิน และเผยแพร่ข้อมูลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ มีการรายงานการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี (เน้นโครงการทำบุญ) การทำรายงานโครงการเมื่อกิจกรรมทำเสร็จแล้วส่งคณะสงฆ์อำเภอและเผยแพร่ผลการจัดกิจกรรมใน Facebook มีการจัดทำรายงานที่ไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน เช่น รายงานพัสดุ รายงานครุภัณฑ์ เป็นต้น

การตรวจสอบประจำปีจัดทำโดยผู้สอบบัญชีอิสระ จากการสัมภาษณ์จะมีวัดที่ดำเนินการโดยกรรมการจัดทำรายงานประจำปี เจ้าอาวาสตรวจสอบ ส่งคณะสงฆ์อำเภอตรวจ และนำส่งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และมีวัดตัวอย่าง 1 ราย จัดทำบัญชีตามมาตรฐานการบัญชี โดยส่งข้อมูลทางการเงินให้กับสำนักงานบัญชีทำการปิดงบประจำปี มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

หมวดที่ 5 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการวัดทุกวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์จะมีคณะกรรมการวัดและดำเนินการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความระมัดระวัง รอบคอบ โดยจะมีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อดำเนินการและสอบทานซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการ เพื่อประโยชน์สูงสุดของวัดและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการวัดมีหน้าที่สำคัญ ๆ ตามที่กำหนด จากการสัมภาษณ์ทุกวัดจะมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ เพื่อให้ตรงตามเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ของโครงการ ในส่วนของหน้าที่ของไวยาวัจกรเป็นเจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย ทำหน้าที่แทนเจ้าอาวาสในการดูแลด้านการเงิน/บัญชี ส่วนกรรมการตำแหน่งอื่นทำหน้าที่ตามตำแหน่งความรับผิดชอบโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับดูแลงานทุกด้าน

ด้านการใช้ดุลยพินิจอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ กำหนดหน้าที่ องค์ประกอบและวิธีปฏิบัติงานชัดเจน เปิดเผยให้เวลาและรับผิดชอบในงาน จากการสัมภาษณ์พบว่าทุกวัดมีคณะกรรมการที่กำหนดหน้าที่และวิธีการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยเจ้าวาสจะเป็นผู้กำกับดูแลทุกด้าน

1.2 สภาพการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ด้านรายรับของวัด ประกอบด้วย รายรับจากการบริจาค เป็นรายรับจากตู้รับบริจาคในโบสถ์หรือ ภายในวัด บางแห่งจะมีคณะกรรมการวัดเป็นผู้ถือกุญแจตู้รับบริจาคและเปิดตู้รับบริจาคตรวจนับ ในขณะที่บางแห่งมีแม่ชีและเจ้าหน้าที่การเงินเปิดตู้บริจาคตรวจนับ โดยมีเลข E - Donation จากกรมสรรพากรในการ ออกเลขบริจาค ซึ่งกำหนดการเปิดตู้รับบริจาคเพื่อตรวจนับเงินแล้วแต่ละวัดจะกำหนด เช่น ทุกวันอังคาร หรือทุกวันที่เท่าไรของเดือน เพื่อนำเงินฝากธนาคารและส่งเอกสารให้ฝ่ายบัญชีเพื่อจัดทำบัญชีต่อไป แต่หากเป็นรายได้จากการบริจาคเพื่อก่อสร้างโบสถ์หรืออาคารภายในวัดจากเจ้าภาพเพียงรายเดียว ทางวัดจะให้เจ้าภาพติดต่อผู้รับเหมาและร้านวัสดุเอง วัดจะดูแลการก่อสร้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เมื่อก่อสร้างเสร็จ วัดจึงรับมอบงานที่ก่อสร้างเสร็จแล้วเป็นทรัพย์สินของวัด

รายรับจากการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เมื่องานเสร็จสิ้นลงวัดบางแห่งจะมีคณะกรรมการของวัดหรือคณะกรรมการฝ่ายการเงินเป็นผู้ตรวจรับเงินจากเจ้าภาพ ในขณะที่วัดบางแห่งจะมีแม่ชีและเจ้าหน้าที่การเงินของวัดเป็นผู้ตรวจรับเงินจากเจ้าภาพ เพื่อนำเงินหรือเช็คเข้าฝาก บัญชีธนาคารของวัด โดยจำนวนเงินที่นำฝากนั้นอาจจะเป็นยอดเงินรวมทั้งจำนวน หรือเป็นยอดรับสุทธิ หลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการจัดงานเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจะรายงานให้เจ้าอาวาสทราบ พร้อมทั้งนำเอกสารให้ฝ่ายบัญชีเพื่อจัดทำบัญชีต่อไป และเมื่อมีการเบิกเงินส่วนนี้มาใช้จ่ายจะมีการรายงานให้สำนักพระพุทธศาสนาได้ทราบ

รายรับจากการอบรมปฏิบัติธรรม ในวัดที่มีการจัดอบรมปฏิบัติธรรม ถ้ามีรายรับจากการจัดอบรมปฏิบัติธรรม วัดจะได้รับรายรับจากสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติเพียงบางส่วนและไม่มีการเก็บเงินจากผู้รับการอบรม แต่หากวัดใดมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเพื่อเข้าอบรมเองทางวัดจะถือเป็นลักษณะเข้าข่ายเป็นการรับบริจาคเงิน

รายรับอื่น เช่น รายรับจากการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล รายรับจากการจำหน่ายสินค้าของวัด (ธูป เทียน พระเครื่อง) รายรับการใช้ประโยชน์ในสินทรัพย์ของวัด (ค่าเช่าอาคาร ค่าเช่าสถานที่จอดรถ) รายรับจากกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะมีการตรวจเอกสาร ตรวจนับเงิน โดยคณะกรรมการของวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสรุปยอดเงินนำฝากธนาคาร และส่งหลักฐานเอกสารให้ฝ่ายบัญชีลงบันทึกบัญชี พร้อมรายงานให้เจ้าอาวาสรับทราบ ยกเว้นรายรับจากกิจกรรมที่ส่วนใหญ่จะถือเป็นรายรับส่วนตัวของพระที่ได้รับนิมนต์ไปโดยตรงเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวของพระสงฆ์องค์นั้น ๆ แต่ก็มีบางวัดซึ่งถือว่าเป็นจำนวนน้อยมากที่จะถือรายรับจากกิจกรรมเป็นรายรับส่วนกลางของวัด

ด้านรายจ่ายของวัด ประกอบด้วย ค่าสาธารณูปโภค การเบิกจ่ายค่าสาธารณูปโภค วัดจะจ่ายค่าสาธารณูปโภคเฉพาะที่เป็นส่วนกลางเท่านั้นเช่น ในโบสถ์ วิหาร โดยการนำใบแจ้งหนี้

ค่าสาธารณูปโภค ทำเอกสารเบิกจ่ายผ่านการหักบัญชีของวัด ในลักษณะการดำเนินงานรูปแบบโครงการตั้งฎีกาเบิกจ่าย โดยผู้มีอำนาจลงนาม 2 ใน 3 โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการของวัด และมีเจ้าอาวาสลงนามทุกครั้งในการเบิกจ่าย

ค่าตอบแทนคณะกรรมการของวัด ซึ่งส่วนใหญ่วัดแต่ละแห่งจะไม่มีค่าตอบแทนให้คณะกรรมการของวัด แต่ก็มีบางแห่งเช่นกันที่จ่ายค่าตอบแทนนี้ ซึ่งจะพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการทุกสิ้นเดือน เจ้าหน้าที่การเงินจะทำเรื่องเบิกจ่ายและขออนุมัติเป็นลำดับ และจ่ายผ่านบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการ

ค่าดูแลสถานที่ วัดส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายเรื่องค่าทำความสะอาด พระสงฆ์จะช่วยกันทำความสะอาด ค่าซ่อมแซมต่าง ๆ ไวยาวัจกรจะขอเบิกกับกรรมการ กรณีเบิกค่าใช้จ่ายจำนวนเล็กน้อยจะเบิกกับเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจะมีเงินสดย่อย 5,000-10,000 บาท

ค่าก่อสร้าง ค่าบูรณปฏิสังขรณ์ค่าผลิตวัตถุมงคล หากค่าก่อสร้างหรือการสร้างวัตถุมงคลนั้นมีผู้มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าของเพียงรายเดียวหรือหลายราย ทางวัดจะให้เจ้าภาพติดต่อกับทางผู้รับเหมาก่อสร้าง ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง หรือผู้รับผลิตวัตถุมงคลโดยตรง แต่หากเป็นการจ่ายจากเงินของทางวัด ทางวัดจะต้องมีการประชุมเพื่อขออนุมัติการก่อสร้าง หรือการผลิตนั้น โดยมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง คอยดำเนินการตรวจติดตาม และตรวจรับเมื่อการก่อสร้างหรือผลิตเสร็จ โดยขั้นตอนการจ่ายชำระเงินค่าก่อสร้างหรือค่าจ้างผลิตก็จะปฏิบัติเช่นเดียวกับการจ่ายค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ

2. แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการตามแนวทางของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและการบริหารการเงินให้กับวัดในประเทศไทย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วัดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการ การกำกับดูแลกิจการ มีแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1) บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล

1.1) วัดควรมีการพัฒนากลไกหรือมาตรการมีส่วนร่วม เช่น ให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการประชุมหรือกำหนดทิศทางการดำเนินงานของวัด

1.2) ผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในกระบวนการกำกับดูแล ต้องสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและทันเวลาโดยสม่ำเสมอ ด้วยการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นบอร์ดประชาสัมพันธ์ของวัด หรือผ่านช่องทางสื่อออนไลน์

1.3) ผู้มีส่วนได้เสียมีอิสระที่จะสื่อสารการกระทำผิดขาดจริยธรรม ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียควรสามารถสื่อสารถึงผู้เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี

2) การเปิดเผยและความโปร่งใส

2.1) วัดควรมีการเปิดเผยข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และไม่จำกัดสารสนเทศที่สำคัญ ทั้งฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน ความเสี่ยง การกำกับดูแล เป็นต้น และส่งให้กับสำนักพระพุทธศาสนาทราบทุกปี การเผยแพร่โดยวิธีการติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ของวัด หรือถ้าเป็นวัดขนาดใหญ่ควรมีการจัดทำงบเป็นรายเดือนและรายปี มีผู้ตรวจสอบบัญชีเป็นรายปี ผู้จัดทำบัญชีเป็นสำนักงานบัญชี และใช้ผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบประจำปี

2.2) วัดควรมีระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการเปิดเผยที่มีคุณภาพสูงของมาตรฐานการบัญชีและการเปิดเผยสารสนเทศทางการเงินและไม่ใช้ทางการเงิน วัดที่มีขนาดใหญ่ควรมีการจัดทำรายงานข้อมูลที่ไม่ใช่การเงิน และเผยแพร่ข้อมูลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ มีการรายงานการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี การทำสรุปรายงานผลการดำเนินโครงการสังคมสงเคราะห์อำเภอและเผยแพร่ผลการจัดกิจกรรมผ่านเพจ กลุ่มไลน์ และมีการจัดทำรายงานที่ไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน เช่น รายงานพัสดุ รายงานครุภัณฑ์

2.3) วัดควรมีการตรวจสอบประจำปีจัดทำโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต วัดที่มีความพร้อมอาจมีการดำเนินการโดยกรรมการจัดทำรายงานประจำปี เจ้าอาวาสตรวจสอบสังคมสงเคราะห์อำเภอตรวจ และนำส่งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มีการจัดทำบัญชีตามมาตรฐานการบัญชี โดยส่งข้อมูลทางการเงินให้กับสำนักงานบัญชีทำการปิดงบประจำปี มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

3) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ

3.1) คณะกรรมการวัด กระทำการโดยซื่อสัตย์สุจริต ระมัดระวัง รอบคอบ เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของวัดและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกวัดกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ จะมีคณะกรรมการวัดและดำเนินการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความระมัดระวังรอบคอบ โดยจะมีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อดำเนินการและสอบทานซึ่งกันและกันสอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการ เพื่อประโยชน์สูงสุดของวัดและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง

3.2) คณะกรรมการวัดต้องใช้มาตรฐานทางจริยธรรมขั้นสูง และควรพิจารณาตามผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย โดยการได้มาของคณะกรรมการวัดพิจารณาคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่ง และภารกิจของงานโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้แต่งตั้ง

3.3) คณะกรรมการวัดมีหน้าที่สำคัญ ๆ ตามที่กำหนด จากการสัมภาษณ์ทุกวัดจะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหมาย ให้ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ เพื่อให้ตรงตามเป้าหมายและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ของโครงการ ในส่วนของหน้าที่ของไวยาวัจกร เป็นเจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย ทำหน้าที่แทนเจ้าอาวาสในการดูแลด้านการเงิน/บัญชีส่วนกรรมการตำแหน่งอื่นทำหน้าที่ตามตำแหน่งความรับผิดชอบ โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับดูแลงานทุกด้าน

3.4) วัดควรมีการใช้ดุลยพินิจอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ กำหนดหน้าที่องค์ประกอบและวิธีปฏิบัติงานชัดเจนเปิดเผยให้เวลาและรับผิดชอบในงาน จากการสัมภาษณ์ทุกวัดมีคณะกรรมการที่กำหนดหน้าที่และวิธีการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยเจ้าวาสจะเป็นผู้กำกับดูแลทุกด้าน

2.2 ด้านการบริหารการเงินโดยมีระบบการบริหารเงินของวัดแบ่งเป็นด้าน ดังนี้

- 1) การจัดหาเงิน แยกออกมาจากการจัดหาเงินในนามวัด หรือในนามพระสงฆ์
- 2) การเก็บรักษาเงิน โดยแยกการเก็บรักษาเงินของวัด และการเก็บรักษาเงินของพระสงฆ์
- 3) การใช้จ่ายโดยแยกการใช้จ่ายเงินของวัด และการใช้จ่ายเงินของพระสงฆ์
- 4) ผู้บริหาร จัดการเงินของวัด
- 5) การดูแลรักษา โดยแยกการดูแลรักษาเงินของวัดและการดูแลรักษาเงินโดยพระสงฆ์

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วัดกลุ่มตัวอย่างถึงประเด็นการกำกับดูแลกิจการ โดยผู้วิจัยนำหลักการการกำกับดูแลกิจการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานของวัด 3 หมวด ได้แก่ 1) บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล ควรพัฒนากลไกหรือมาตรการมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในกระบวนการกำกับดูแล ต้องสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและทันเวลา ผู้มีส่วนได้เสียมีอิสระที่จะสื่อสารการกระทำผิดขาดจริยธรรม สอดคล้องกับ ธนดา จันทร์สม (2556) พบว่า องค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับการดำเนินกิจการของวัด ได้แก่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส หลักนิติธรรม และหลักคุณธรรม ในขณะที่องค์ประกอบอย่างหลักความเสมอภาค หลักสนองตอบรับและหลักความคุ้มค่า อาจจะมีน้ำหนัก ไม่มากนักกับการบริหารจัดการของวัด 3) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการวัด กระทำการโดยซื่อสัตย์สุจริต ระมัดระวังรอบคอบ เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของวัดและผู้ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการวัดต้องใช้มาตรฐานทางจริยธรรมขั้นสูง และควรพิจารณาตามผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย คณะกรรมการวัดมีหน้าที่สำคัญ ๆ ตามที่กำหนด มีการใช้ดุลยพินิจอย่างเที่ยงธรรมและเป็นอิสระ (Brown & Caylor, 2004) พบว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การดำเนินงานของบริษัท จากงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาพบว่า ความเป็นอิสระของคณะกรรมการ (Duchain & Fakoya, 2017) และจำนวนของคณะกรรมการ (Jensen, 1993) ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ Bhagat & Bolton (2008) ยังพบอีกว่าโครงสร้างของผู้ถือหุ้นมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการกำกับดูแลกิจการ

ระบบการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้แนวทางการประยุกต์ใช้ โดยมีระบบการบริหารเงินของวัดแบ่งเป็น 5 ด้าน 1)การจัดหาเงิน 2) การเก็บรักษา 3)การใช้จ่ายเงิน 4) ผู้บริหาร จัดการเงิน 5) การดูแลรักษา ซึ่งการดำเนินการในแต่ละด้านจะต้องแยกอย่างชัดเจนระหว่างวัดกับ

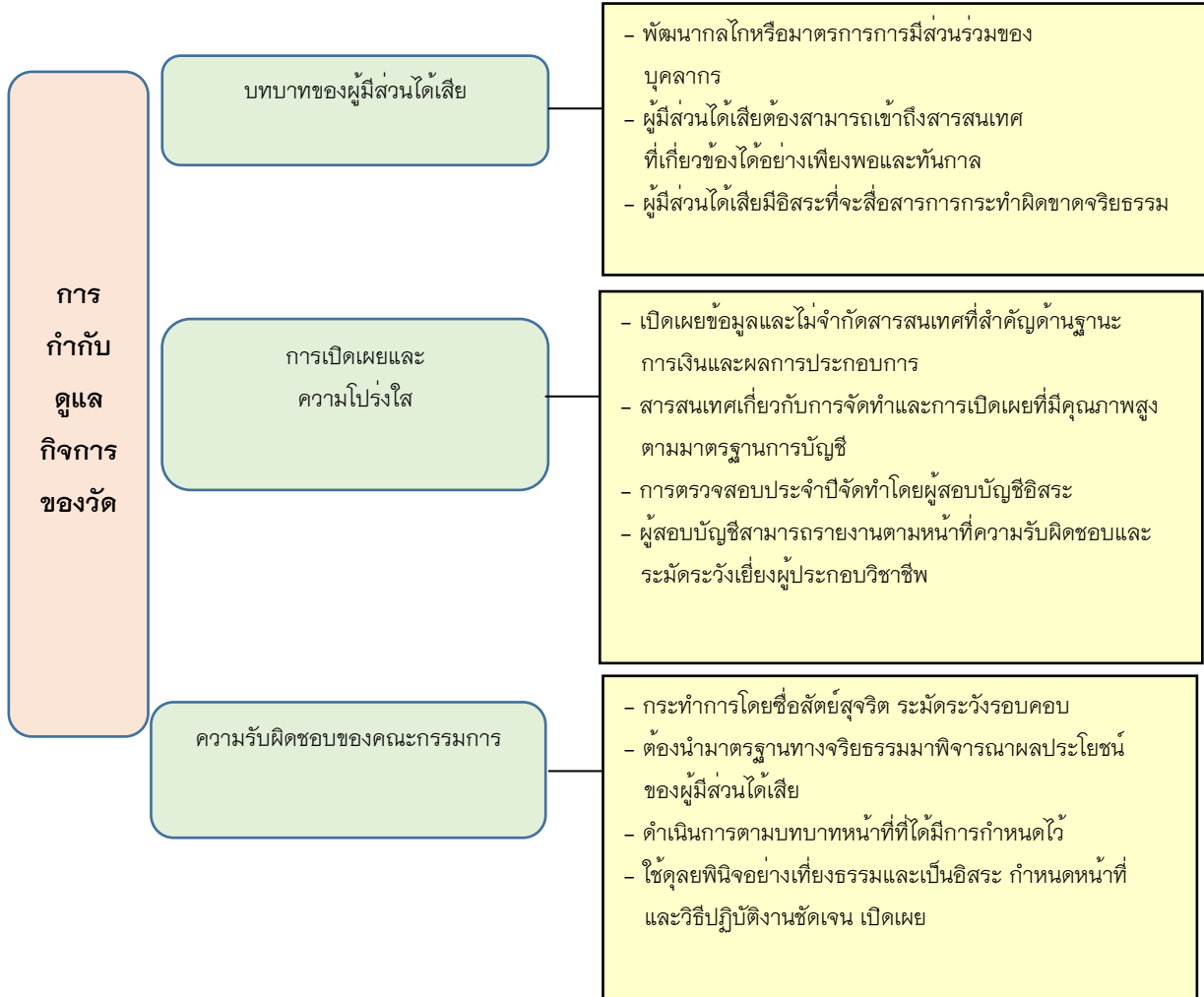
พระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนก แสนประเสริฐ และคณะ (2545) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด พบว่า วัดส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย รวมทั้งจัดทำทะเบียนคลังพัสดุ การตรวจสอบรายงานผลต่อเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์จะมีการทำ เด่นชัดเฉพาะวัดใหญ่ๆ หรือพระอารามหลวง ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาล และเมืองหลวง ส่วนวัดที่อยู่ในส่วน ภูมิภาค หรือในเขตชนบทมีน้อยมากในการดำเนินการดังกล่าว เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการดูแล ทรัพย์สินและศาสนสมบัติวัดและ มักจะบริหารจัดการแต่เพียง ผู้เดียว ไม่ได้มีการกระจายอำนาจ หรือแบ่งหน้าที่ให้พระสงฆ์หรือกรรมการวัดอย่างชัดเจน กรรมการ วัดที่เข้ามาช่วยเหลือกิจการดูแลทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติ วัดส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความ ชำนาญในด้านการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วัดในเขตชนบทมักจะได้รับอิทธิพลจากกรรมการวัดใน พื้นที่ วัดที่มีทรัพย์สินรายได้จำนวนมากมักจะมีผู้มีอิทธิพลเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ การจัดสรร ผลประโยชน์ของวัดบางส่วนยังไม่เหมาะสม และไม่ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของคณะสงฆ์และมหาเถร สมาคม การบริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด เจ้าคณะปกครองไม่ได้ เข้มงวด และ ขาดการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง พุทธศาสนิกชนไม่สามารถเข้าไปรู้เห็นหรือรับทราบผลการ ดำเนินการ บริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติวัด

สรุป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วัดกลุ่มตัวอย่าง ถึงประเด็นการกำกับดูแล กิจการ โดยผู้วิจัยนำหลักการ การกำกับดูแลกิจการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานของวัด 3 หมวด ได้แก่ 1) บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการ กำกับดูแล 2) การเปิดเผย และความโปร่งใส และ 3) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ และแนวทาง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้แนวทางการประยุกต์ใช้ โดยมีระบบการบริหารเงิน ของวัดแบ่งเป็น 5 ด้านคือ 1) การจัดหาเงิน แยกออกมาจากการจัดหาเงินในนามวัด หรือการจัดหาเงิน ในนามพระสงฆ์ 2) การเก็บรักษาเงิน โดยแยกการเก็บรักษาเงินของวัด และการเก็บรักษาเงินของ พระสงฆ์ 3) การใช้จ่ายโดยแยกการใช้จ่ายเงินของวัด และการใช้จ่ายเงินของพระสงฆ์ 4) ผู้บริหาร จัดการเงินของวัด 5) การดูแลรักษา โดยแยกการดูแลรักษาเงินของวัดและการดูแลรักษาเงิน โดยพระสงฆ์

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการของตลาดหลักทรัพย์ประเทศไทย มาใช้เป็นแนวทางกำกับดูแลกิจการของวัดในประเทศไทย สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดการประยุกต์ใช้การกำกับดูแลกิจการกับการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัดอุประสงค์ที่ 1 พบว่า วัดส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักการบัญชี การตรวจสอบและการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานของวัดต่อผู้มีส่วนได้เสียยังอยู่ในระดับน้อยมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) ควรมีการกำหนดให้เป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจนเพื่อให้วัดจัดทำรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำเสนอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาทราบ

2) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารการเงิน และดำเนินการจัดอบรมการจัดทำบัญชีตามหลักการบัญชีให้กับ ไวยาวัจกร และกรรมการวัดอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการกำกับดูแลกิจการ สำหรับวัดไทย สามารถนำหลักการกำกับดูแลกิจการมาใช้ได้ 3 หมวด คือ หมวดที่ 3 บทบาทของ ผู้มีส่วนได้เสียในการกำกับดูแล หมวดที่ 4 การเปิดเผยและความโปร่งใส และหมวดที่ 5 ความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ และแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารการเงินของวัดควรมีการแยก ออกจากกันระหว่างเงินของวัดกับเงินของพระสงฆ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเสนอให้ออกกฎเพื่อกำหนดถึงการมีและแต่งตั้ง คณะกรรมการวัด ที่มีองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับวัด รวมถึงควรกำหนดแนวทางวิธีการได้มาของคณะกรรมการวัด เพื่อให้คณะกรรมการวัดมีบทบาทในการ บริหารจัดการที่ดี

2) ผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการ บริหารจัดการวัดมากขึ้น โดยผ่านการกระตุ้นให้เกิดผู้มีจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญคือ แนวทางการกำกับดูแลกิจการ กับการบริหาร การเงินของวัดประเทศไทย ด้วยการนำแนวคิดการกำกับดูแลกิจการของตลาดหลักทรัพย์ประเทศไทย มาประยุกต์ใช้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การดำเนินกิจการของวัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ ก่อให้เกิดประโยชน์ที่ดีแก่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย โดยวัดควรให้ความสำคัญกับการนำระบบการบริหาร ความเสี่ยงมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารองค์กร ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็น เกี่ยวกับ แนวทางการบริหารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวัดในแต่ละด้าน และการ พัฒนาระบบการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตามหลักการจัดทำตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรอง โดยทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก แสนประเสริฐ และคณะ. (2545). *การจัดการดูแลทรัพย์สิน สิ้นและศาสนสมบัติของวัด* : สัมมนาเชิง ปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการสำหรับวัด. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จันทนา สาขากร, นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และ ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2557). *การควบคุมภายในและ การตรวจสอบภายใน*. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็นเพรส.
- ณดา จันทรสม. (2556). *บริหารการเงินของวัดในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์.

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2566, 18 มกราคม). นโยบายการกำกับดูแลกิจการและ
จรรยาบรรณกลุ่มตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2566, จาก
<https://www.set.or.th/th/about/overview/cg>.
- ธนกร วงษ์ปัญญา. (2561, 31 ตุลาคม). สะเทือนวงการสงฆ์จับตา 5 พระราชาคณะผู้ใหญ่สำนักพุทธฯ
ร้องเยี่ยมวุฒิจริตเงินทอนวัด. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2562, จาก <http://www.thestandard.co.th>.
- Bhagat, S., & Bolton, B. (2008). *Corporate Governance and Firm Performance*. *Journal of Corporate Finance*, 14(3), 257–273. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2008.03.006>
- Brown, L. D., & Caylor, M. L. (2009). Corporate Governance and Firm Operating Performance. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 32, 129–144. <https://doi.org/10.1007/s11156-007-0082-3>
- Duchain, I., & Fakoya, M. B. (2017). Effect of Corporate Governance Structure on the Financial Performance of Johannesburg Stock Exchange (JSE)–Listed Mining Firms. *Sustainability*, 9(6), 867. <https://doi.org/10.3390/su9060867>
- Heidenheimer, A. J., Johnson, M., & Victor, L. T. (1989). *Political Corruption: A Handbook*. New Jersey: Transaction.
- Jensen, M. C. (1993). The Modern Industrial Revolution, Exit, and the Failure of Internal Control Systems. *The Journal of Finance*, 48(3), 831–880. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1993.tb04022.x>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data*. (2nd ed.). California: Sage Publication.